

УДК 347.7
ББК 67.404.91

**ЧАНБАҲОИ ҲУҚУҚИИ
САВДОИ ДИСТАНСИОНӢ
(ФОСИЛАВӢ)**

*Майнусова Зарнигор Маҳмудовна, унвонҷӯи
кафедраи ҳуқуқи соҳибкорӣ ва байналмиллалӣ
ДДҲБСТ (Тоҷикистон, Хуҷанд)*

**ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ
ДИСТАНЦИОННОЙ
ТОРГОВЛИ**

*Майнусова Зарнигор Маҳмудовна, соискатель
кафедры предпринимательского и международного
права ТГУПБП (Таджикистан, Худжанд)*

**LEGAL ASPECTS
OF DISTANCE
TRADE**

*Maynusova Zarnigor Makhmudovna, claimant for
candidate degree of the department of international law
under TSU LBP (Tajikistan, Khujand)
E-MAIL: mzarnigor-1989@mail.ru*

Калидвожаҳо: савдои фосилавӣ, шаклҳои фурӯш, фурӯшанда, шартномаи фурӯши мол, мол, истеҳсолкунанда, харидор, савдои чакана

Соҳаи савдои фосилавӣ ва шаклҳои фурӯши чаканаи молҳо дар шароити муосир баррасӣ шудааст. Заминаҳои назариявӣ, ҳамчунин таҳлили санадҳои ҳуқуқӣ, ки хусусиятҳои хоси чанбаҳои ҳуқуқии савдои фосилавиро дар Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян менамояд, оварда шудаанд. Шартҳои фурӯши мол, қоидаҳои махсусе, ки шартномаи хариду фурӯши чаканаро ба танзим мебароранд, кафолати ҳифзи ҳуқуқи истеъмолкунандагон ҳангоми фурӯши мол махсусан қайд гардидаанд. Асоснок карда шудааст, ки дар марҳилаи муосир савдои фосилавӣ яке аз соҳаҳои пешқадам ва ояндадор дар фаъолияти соҳибкорӣ мебошад. Таҳлили муқоисавии қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи савдои фосилавӣ бо қонунгузориҳои кишварҳои хориҷӣ, аз ҷумла Русия ва Украина ба субот расидааст. Чораҳо оид ба тақомули қонунгузорӣ дар соҳаи савдои фосилавӣ пешниҳод гардидаанд.

Ключевые слова: дистанционная торговля, условия продажи, договор купли-продажи, товар, потребитель, розничная торговля, отечественное законодательство

Рассматриваются отрасли дистанционной торговли и формы розничной торговли товарами в современных условиях. Приведены теоретические основы, а также анализ правовых актов, определяющих особую правовую специфику дистанционной торговли в Республике Таджикистан. Подчеркиваются условия продажи товаров, специальные правила, регулирующие заключение договора купли - продажи розничной торговли и гарантию защиты прав потребителя при продаже товаров. Обосновывается, что на сегодняшнем этапе развития дистанционная торговля является одним из самых прогрессивных и перспективных направлений предпринимательства. Приведён сравнительный анализ законодательства Республики Таджикистан с законодательством зарубежных стран, в частности России и Украины, в сфере дистанционной торговли. Предложены меры по совершенствованию отечественного законодательства в сфере дистанционной торговли.

Key-words: distance trade, conditions of sale, purchase-sale agreement, commodity, consumer, retail trade, home legislation

The article dwells on distance trade industry and forms of retail trade with goods under

---

today's conditions. The article provides the basis for the study and analysis of legal acts that determine the special legal specifics of distance trade in Tajikistan Republic. The conditions for sale of goods, special rules governing the conclusion of retail trade, purchase-sale agreement rights and the guarantee for consumers are emphasized protection when selling goods are particularly singled out. It is substantiated that at the current stage of development, distance trade is one of the most progressive and promising streamlines of entrepreneurship. A comparative analysis is conducted the legislation of the Republic of Tajikistan with the one of foreign countries, in particular Russia and Ukraine. Measures are proposed in reference to the improvement of domestic legislation in the field of distance trade.

Савдои фосилавӣ яке аз шаклҳои фурӯши чаканаи молҳо мебошад, ки аз савдои анъанавии тавассути дӯкон бо мавҷудияти масофаи байни фурӯшанда ва истеъмолкунанда фарқ мекунад. Бо ибораи дигар, байни фурӯшанда ва харидор тамоси шахсӣ вучуд надорад ва харидор дар асоси тасвирҳо ва тавсифи матнӣ молро харид мекунад. Пештар харид тавассути хизматрасонии почта сурат мегирифт ва воситаҳои асосии нишон додани мол ба истеъмолкунандагон каталогҳои чопшуда буданд. Дар солҳои 1970-90-ум мафҳуми "савдои фосилавӣ" ба таври назаррас тағйир ёфт, зеро ширкатҳои дар ин хизматрасонӣ таҳассусёфта роҳҳои иловагии интиқоли иттилоот, аз ҷумла телевизион, интернет ва алоқаи мобилиро истифода карданд.

Имрӯзҳо савдои фосилавӣ яке аз самтҳои зудтаракқиёбанда ва ояндадор дар соҳаи соҳибкорӣ мебошад. Гардиши савдои фосилавӣ дар баъзе кишварҳои Аврупо ба 7 Ҷоизи ММД мерасад. Рушди савдои фосилавӣ вақте, ки харидорон дар маркази минтақаҳои дорой инфрасохтори рушдёфтаи гуногун ҷойгиранд, барои кишварҳо муҳим аст.

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон савдои фосилавӣ бо муқаррароти Кодекси граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон, Қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ҳимояи ҳуқуқи истеъмолкунандагон», «Дар бораи савдо ва хизматрасонии маишӣ» танзим карда мешавад.

Дар асоси моддаи 534 (Фурӯши мол тибқи намунаҳо) Кодекси граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон тарафҳо метавонанд оид ба фурӯши мол тибқи намуна (тасвир, феҳрист ва ғайра) шартномаи хариду фурӯши чаканаро ба имзо расонанд. Агар дар қонун ё шартнома тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад, чунин шартнома аз лаҳзаи расидани бор ба маҳалли дар шартнома зикргардида ва агар маҳалли додани мол дар шартнома зикр нагардида бошад, аз лаҳзаи расонидани бор ба ҷои истиқомати шахрванд ё маҳалли ҷойгиршавии шахси ҳуқуқӣ иҷрогардида ҳисобида мешавад. Харидор, бо шarti ба фурӯшанда ҷуброн намудани хароҷоти мувофиқе, ки бо анҷом додани амали дахлдор оид ба иҷрои шартнома сарф намудааст, метавонад то додани мол аз иҷрои шартномаи хариду фурӯши чакана даст кашад [7].

Муқаррароти моддаи 534 ҚТ ҚТ қоидаҳои махсуси танзими шартномавии хариду фурӯши чаканаро муқаррар менамояд, ки ҳолатҳои бастанӣ шартномаро ҳангоми ғайриимкон будани мустақиман дидани молҳои харидшаванда аз ҷониби харидор дарбар мегирад ва аз ин рӯ, он бояд аз рӯи намунаи пешниҳоднамудаи фурӯшанда ва дар масофаи дур фурӯхта шавад. Ҳангоми фурӯши мол аз рӯи намунаҳо бастанӣ шартнома дар асоси шиносии харидор бо намунаҳои моле, ки фурӯшанда пешниҳод кардааст ва дар нуктаи фурӯш ба намоиш гузошташуда ё тавсифи онҳо дар каталогҳо, брошюраҳо, буклетҳо, аксҳо ва дигар маводи иттилоотӣ сурат мегирад. Ҳангоми фурӯши мол аз рӯи намуна, ба харидор мустақилона ё бо кӯмаки фурӯшанда имконият фароҳам оварда мешавад, ки бо

намунаҳои нишон додашуда ё тавсифи пешниҳодшудаи мол шинос шавад, молҳои заруриро интихоб ва харид кунад. Ҳангоми ба таври дистансионӣ савдои мол харидор ҳангоми бастанӣ шартнома аз имконияти тамоси мустақим на танҳо бо худӣ мол, балки бо намунааш низ маҳрум аст. Дар савдои фосилавии мол харидор ҳангоми бастанӣ шартнома аз имконияти тамоси мустақим на танҳо бо худӣ мол, балки бо намунааш низ маҳрум аст. Дар чунин ҳолат, шартномаи хариду фурӯши чакана дар асоси шиносоии харидор бо тавсифи молҳое, ки фурӯшанда дар каталогҳо, брошюраҳо, буклетҳо, ки дар аксҳо оварда шудаанд, тавассути воситаҳои алоқа (телевизион, почта, радио алоқа ва ғайра) ё бо дигар воситаҳое, ки имконияти шиносоии мустақимро истисно мекунад, баста мешавад. Ҳангоми савдои фосилавии мол шартномаи хариду фурӯши чакана аз лаҳзаи аз ҷониби фурӯшанда додани расид ё дигар ҳуҷҷати тасдиқкунандаи пардохти мол ба харидор дар маҳалли фурӯш ё аз лаҳзаи аз ҷониби фурӯшанда изҳор гардидани нияти бадастоварии мол бо шартҳои аз ҷониби фурӯшанда пешниҳодшуда, басташуда ба ҳисоб меравад. Ҳангоми савдои фосилавии мол фурӯшанда вазифадор аст ба харидор хизматрасонии таҳвили мол (фиристондани онҳо тавассути почта ё интиқол тавассути ҳама гуна нақлиёт), инчунин барои пайваст кардан, насб кардан ва ба кор даровардани молҳои мураккаби техникӣ, ки мутобиқи талаботи техникӣ наметавонанд бидуни иштироки мутахассисони дахлдор ба кор дароварда шаванд, пешниҳод намояд. Бо назардошти он, ки ҳангоми харидорӣ молҳо аз рӯи намуна ё аз фосилаи дур харидор имкон надорад, ки сифат ва хусусиятҳои истеъмолии онро мустақиман баҳо диҳад, ба харидор ҳуқуқ дода мешавад, ки аз шартнома яққониба даст кашад. Чунин раққунӣ ҳар лаҳза то ба харидор супурдани мол имконпазир аст ва боиси ўҳдадорӣ охири дар бораи ҷуброни хароҷоти зарурии фурӯшанда вобаста ба иҷрои шартнома мегардад.

Боби дуввуми (Ҳимояи ҳуқуқи истеъмолкунандагон ҳангоми фурӯши мол) Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 9 декабри соли 2004, № 72 «Дар бораи ҳимояи ҳуқуқи истеъмолкунандагон» [9] имконият фароҳам меорад, ки истеъмолкунандае, ки ба тариқи фосилавӣ шартнома бастааст, на танҳо дар вақти дилхоҳ то супурдани он, балки инчунин дар давоми муҳлати муайян аз он даст кашад.

Дар асоси моддаи 17 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 19 марти соли 2013, № 943 «Дар бораи савдо ва хизматрасонии маишӣ» субъектҳои савдо ва хизматрасонии маишӣ ҳангоми ташкил ва амалӣ намудани ғабӯлияти худ, ба истисноӣ ҳолатҳои муқаррарнамудаи қонунгузорӣ, мустақилона муайян менамоянд:

- машғул шудан бо савдо (савдои яққлхт ва (ё) чакана, хизматрасонӣ дар соҳаи ҳӯроқи умумӣ ва ё маишӣ);

- шакли савдо (дар объектҳои доимии савдо, берун аз объектҳои доимии савдо, аз ҷумла ярмаркаҳо, намоишҳо, дастифурӯшӣ, усули фосилавии фурӯши мол, фурӯши мол бо истифодабарии автоматҳо, дигар шаклҳои савдо) ва ғайра [8].

Бар хилофи муқаррароти умумии Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ҳимояи ҳуқуқи истеъмолкунандагон» дар қонунгузориӣ Русия муқаррароти маҳсус пешбинӣ шудааст. Аз ҷумла дар асоси моддаи 26.1. (Тарзи фосилавии фурӯши мол) Қонуни Федератсияи Русия «Дар бораи ҳимояи ҳуқуқи истеъмолкунандагон» [5] шартномаи фурӯши чакана метавонад дар асоси шиносоии истеъмолкунанда бо тавсифи моли аз ҷониби фурӯшанда тавассути каталогҳо, брошюраҳо, буклетҳо, аксҳо, воситаҳои алоқа (телевизион, почта, алоқаи радио ва ғайра) ё ба тариқи дигар пешниҳодшуда, ки

имконияти бевосита шинос намудани истеъмолкунанда бо мол ё намунаро пешбинӣ менамояд, баста шавад. Фурӯшанда пеш аз бастанӣ шартнома бояд ба истеъмолкунанда маълумотро дар бораи хусусиятҳои асосии истеъмолии мол, дар бораи суроғи (маҳалли ҷойгиршавии) фурӯшанда, дар бораи маҳалли истеҳсоли мол, дар бораи номи пурраи ширкат (номи истеҳсолкунанда) -и фурӯшанда (истеҳсолкунанда), нарх ва шартҳои хариди мол, маҳсулотсупорӣ, мӯҳлати хидмат, мӯҳлати нигоҳдорӣ ва мӯҳлати кафолат, оид ба тартиби пардохти мол, инчунин мӯҳлате, ки пешниҳод дар бораи бастанӣ шартнома эътибор дорад, пешкаш намояд. Ҳангоми таҳвили мол ба истеъмолкунанда бояд маълумоти хаттӣ дар бораи моле, ки дар Қонуни мазкур пешбинӣ шудааст, инчунин маълумот дар бораи тартиб ва шартҳои баргардонидани мол пешбинӣ шудааст, пешниҳод карда шавад. Истеъмолкунанда ҳуқуқ дорад дар ҳар лаҳзаи то супурдани он ва пас аз супурдани он дар давоми ҳафт рӯз аз мол даст кашад. Агар маълумот дар бораи тартиб ва мӯҳлати баргардонидани моли хушсифат ҳангоми таҳвили мол дар шакли хаттӣ пешниҳод нашуда бошад, истеъмолкунанда ҳуқуқ дорад дар давоми се моҳи пас аз супурдани мол аз мол даст кашад. Бозгашти маҳсулоти хушсифат имконпазир аст, агар пешниҳоди он, хосиятҳои истеъмолӣ, инчунин ҳуҷҷати тасдиқкунандаи воқеият ва шартҳои харидорӣ ин маҳсулот нигоҳ дошта шаванд. Мавҷуд набудани ҳуҷҷати истеъмолкунанда, ки далел ва шартҳои хариди молро тасдиқ мекунад, ӯро аз имконияти истинод ба дигар далелҳои харидорӣ мол аз ин фурӯшанда маҳрум намекунад. Истеъмолкунанда ҳуқуқ надорад аз молҳои дорои сифати мувофиқ ва дорои хосиятҳои алоҳидаи худ даст кашад, агар маҳсулоти мазкур танҳо аз ҷониби истеъмолкунандаи харид истифода шавад. Агар истеъмолкунанда аз мол даст кашад, фурӯшанда вазифадор аст ба ӯ маблағи пулии тибқи шартнома пардохтшударо баргардонад, ба истиснои хароҷоти фурӯшанда барои таҳвили моли баргардонидашуда аз истеъмолкунанда, дар мӯҳлати на дертар аз даҳ рӯзи пешниҳоди истеъмолкунанда.

Дар Украина хариду фурӯши молҳо бо истифодаи воситаҳои алоқаи дурдаст бо Қоидаҳои фурӯши молҳо барои фармоиш ва берун аз биноҳои савдо ё офис танзим мешавад, ки имконияти харидро тавассути шабакаҳои телекоммуникатсионӣ, алоқаи почта, телевизион ва Интернет таъмин менамояд [10]. Қоидаҳо бо назардошти таҷрибаи кишварҳои Иттиҳоди Аврупо қабул карда шуданд ва муқаррароти онҳо пеш аз ҳама манфиатҳои истеъмолкунандаро ҳимоя мекунад. Талаботи истеъмолкунандагон нисбати сифат, беҳатарӣ, таъмири кафолат ва табодули мол тибқи Қонуни Украина "Дар бораи ҳимояи ҳуқуқи истеъмолкунандагон" иҷро карда мешавад [6].

Таҳлили муназзами ин санадҳои меъёрӣ ба ҳулосае меорад, ки чунин номутобиқатӣ дар падидаи таҳқиқшаванда бо нуқтаи назари қонунгузор оид ба фурӯши фосилавӣ на ҳамчун як намуди алоҳидаи хариду фурӯши чакана, балки эътирофи он танҳо ба роҳи маҳсули фурӯши молҳо асос ёфтааст.

Аслан дар таҳлили адабиёти илмӣ, ки ба омӯзиши савдои фосилавӣ бахшида шудаанд, бо чунин ҳулоса рӯ ба рӯ шудан мумкин аст.

В.В. Шелихов ва О.О. Громова бар он боваранд, ки савдои фосилавӣ «яке аз шаклҳои фурӯши беруназдӯкони чаканаи молҳо тавассути почта ва таҳвили онҳо тибқи фармоишҳои харидорон дар суроғҳои нишондодашуда аст» [12, с.4].

А.В. Величковский набудани имконияти пеш аз харид бевосита бо маҳсулот шинос шудани харидорро яке аз шартҳои асосӣ барои муайян кардани савдои фосилавӣ медонад.

Аз ин рӯ, савдои фосилавӣ «ҳама гуна фурӯши маҳсулоте мебошад, ки имконияти шиносоии мустақим бо маҳсулот ва робитаи мустақим бо фурӯшандаро истисно мекунад» [4, с.103-105].

Ба андешаи Е.В. Авдейчикова савдои фосилавӣ «соҳаи савдоест, ки дар он фурӯшанда ҳангоми бастанӣ шартномаи хариду фурӯш ва интиҳоби маҳсулот бевосита бо харидор тамос намекунад, аммо раванди фурӯш тавассути усулҳои зерини фосилавии фурӯш сурат мегирад: интернет-мағоза; каталогҳои почта; телевизион-мағоза, мошинҳои автоматӣ ва ғ.» [3, с.104-109].

Я. Тиме боварӣ дорад, ки фурӯши фосилавӣ метавонад «ҳама гуна шаклҳои тичорати чаканаи молҳо барои истеъмоли ниҳой» номида шавад, ки дар он харидор молҳои харидашударо аз фурӯшанда намегирад, балки мол ба ҳонаи ӯ ё ҷои қораш бурда мешавад» [11, с. 379].

Институти шартномаро дар ҳуқуқи граждани бояд бо намунаи назариявӣ ва дастгоҳи концептуалӣ пурра намуд. Дар ҳуқуқи уҳдадорихо, ҷорӣ кардани мафҳуми "пешниҳоди роӣғони хизматҳо" зарур аст, ки дар доираи он шартномаҳо барои расонидани хизматҳои иттилоотӣ дар фазои виртуалии Интернет баррасӣ карда мешаванд. Ин шартномаҳо оммавӣ, консессуалӣ, дуҷониба, синаллагматикӣ ва роӣғон шуда метавонанд [1, с.71-82].

Аз ин мафҳумҳо бармеояд, ки хусусияти хоси фурӯши фосилавӣ ин аст, ки пеш аз харид харидор маҳсулоти харидшударо дида наметавонад, ламс намекунад, маззаи онро чашида наметавонад, онро дар амал санчида наметавонад ё бо ягон роҳи дигар онро санчида наметавонад. Пеш аз хариди маҳсулот, харидор танҳо бо тасвир ва ё тавсифи он, ки дар шакли хаттӣ (дар шакли каталог) ё электронӣ (дар шакли телевизион-мағоза, интернет-мағоза ё CD) пешниҳод шудааст, шинос мешавад ё танҳо тавсифи маҳсулотро тавассути телефон мешунавад. Ин хусусият мавҷудияти масофаи муайян ё масофаи байни фурӯшанда ва харидорро таъкид мекунад. Тибқи ақидаи аксарият, ин хосият барои фурӯши ҳамаҷонибаи системавӣ муҳим аст. Он масофаест, ки механизми ҳамкориҳои минбаъдаи байни фурӯшандаю харидор ва мавҷудияти якҷанд шаклҳои мавҷудаи фурӯши молро муайян мекунад.

Дар маҷмӯъ, агар мушқилооти ҷавобгарии граждани дар раванди дастрасӣ ба Интернет барои ҳалли он ягон асоси меъёрӣ дошта бошад, пас мушқилооти шабеҳ дар фазои виртуалии Интернет имрӯз чунин асосҳо надорад. Ин ба концепсияи гуногуни воқеият вобаста аст, ки татбиқи қонун дар доираи он то ҳол душвор аст ё умуман татбиқ намешавад. Бо ин сабабҳо, муносибатҳо дар фазои виртуалии Интернет на аз рӯи қонун, балки аз ҷониби баъзе конвенсияи умумии байни қорбарон танзим карда мешаванд [2, с.159-168].

Ҳамин тариқ, дар асоси таҳлили гузаронидашуда, ба хулоса омада метавонем, ки савдои фосилавӣ фаъолияти савдо дар самти хариду фурӯши чаканаи молҳо берун аз нуктаҳои савдои чаканаи мол мебошад, ки бидуни иртиботи мустақим байни фурӯшанда ва харидор ҳангоми бастанӣ шартномаи хариду фурӯши чакана ва пас аз он амалӣ карда мешавад.

Барои тақмили қонунгузории кишвар дар бахши савдои фосилавӣ пешниҳод карда мешавад, ки моддаи 534 КГ ҚТ (Фурӯши мол тибқи намунаҳо) мукамал карда шуда, номи модда «Фурӯши молҳо аз рӯи намуна ва бо тарзи савдои фосилавӣ» номгузорӣ гардад. Дар баробари ин зарур мешуморем, ки дар Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ҳимояи ҳуқуқи истеъмолкунандагон» моддаи алоҳида 25.1 оид ба «Тарзи фосилавии савдои мол» илова карда шавад.

Пайнавишт:

1. Абдуджалилов А. Правовая характеристика договоров, заключаемых в интернете // Журнал российского права. - 2016. - № 2(230). - 161с.
2. Абдуджалилов А. Проблемы ответственности в сети интернет: гражданско-правовые аспекты // Власть Закона. 2015. № 3 (23). - 274с.
3. Авдейчикова Е.В. Анализ понятия «удаленная торговля» и ее особенности // Сибирский торгово-экономический журнал. 2013. № 1. - 177с.
4. Величковский А.В. Возврат товаров по договору розничной купли-продажи // Гражданское право. 2011. № 1. 324с.
5. Закон Российской Федерации от 7 февраля 1992 года, №2300-1 "О защите прав потребителей" // Ведомости Съезда народных депутатов Российской Федерации и Верховного Совета Российской Федерации. 9 апреля 1992 года, №15. Ст. 766.
6. Закон Украины от 12 мая 1991 года №1023-ХІІ "О защите прав потребителей" // Ведомости Верховной Рады Украины от 23 июля 1991 года, №30, статья 379.
7. Кодекси гражданинӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон (Қисми II) аз 11 декабри соли 1999 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, с. 1999, № 12, мод. 323; с. 2002, № 4, қ. 1, мод. 170; с. 2006, № 4, мод. 194; с. 2009, № 12, мод. 821; с. 2010, № 7, мод. 540; с. 2012, № 7, мод. 699; с. 2013, № 7, мод. 505; Қонуни ҶТ аз 3.05.2002 № 5, аз 29.04.2006 № 181, аз 3.12.2009 № 569, аз 21.07.2010 № 607, аз 03.07.2012 № 849, аз 22.07.2013 № 977, аз 2.01.2019 № 1558.
8. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 19 марти соли 2013, № 943 «Дар бораи савдо ва хизматрасониҳои маишӣ» // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, с. 2013, №3, мод. 186; с. 2014, №3, мод. 15; Қонуни ҶТ аз 14.03.2014 № 1075, аз 8.08.2015 № 1216.
9. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 9 декабри соли 2004, № 72 «Дар бораи ҳимояи ҳуқуқи истеъмолкунандагон» // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, с. 2004, №12, қ.1, мод. 699; с. 2008, №10, мод. 805, мод. 817; с. 2013, №12, мод. 896; с. 2015, №3, мод. 215.
10. Правила продажи товаров по заказу и вне торговых или офисных помещений от 19.04.2007, № 103 // http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE14448.html.
11. Тиме Я. Дистанционная торговля. - М., 2012. - 384 с.
12. Шелихов В.В., Громова О.О. Дистанционная торговля в России: история, развитие, статистика. - М., 2011. - 195с.

Reference Literature:

1. Abdudjalilov A. Legal Characteristic of Agreement Struck in Internet // Journal of Russian Law. 2016, №2 (230). – pp. 161.
2. Abdudjalilov A. Responsibility Problems in Internet: Civil-Legal Aspects // Power of Law. 2015, №3(23). – pp. 274.
3. Ardeychikova Ye.V. Analysis of the Notion “Distance Trade” and its Peculiarities // Siberian Trade-Economy Journal. 2013, №1. – pp. 177.
4. Velichkovsky A.V. Return of Goods in Pursuance with Retail Purchase-Sale Agreement // Civil Law. 2011, №1. – pp. 324.
5. Russian Federation Law from February 7, 1992, №2300-1 “On Consumers` Right Protection” Tidings of the Congress of Peoples` Deputies of Russian Federation and Supreme Council of Russian Federation”. April 9, 1999, №15. – p. 766.
6. The Law of Ukraine from May 12, 1991, №1023-XII “On Consumers` Right Protection” // Tidings of the Supreme Council (Rada) of Ukraine from July 23, 1991, №30, article 379.

7. *Civil Code of Tajikistan Republic (Part II) from December 11, 1999 // Tidings of the Supreme Council (Majlisi Oli) of Tajikistan Republic, 1992, №12, article 323; 2002, №4, part 1, article 170; 2006, №4, article 194; 2009, №12, part 1, article 281; 2000, №7, article 540; 2012, №7, article 699; 2013, №7, article 505; TR Law from 3.03.2002, №5 from 29.04.2006; №181; from 3.12.2009, №569; from 21.07.2010; №607; from 03.07.2012; №849; from 22.07.2013; №977; from 2.01.19, №1558.*
8. *Tajikistan Republic Law from March 19, 2013, №943; from “On Trade and Every Day Services” // Tidings of the Supreme Council (Majlisi Oli) of Tajikistan Republic, 2013, №3, article 186, №3, article 15; TR Law from 14.03.2014, №1075 from 8.08.2015, №1216.*
9. *Tajikistan Republic Law from December 9, 2004; №7 “On Consumers` Rights Protection” // Tidings of the Supreme Council (Majlisi Oli) of Tajikistan Republic. 2004, №2, part 1, p.699; 2008, №10, article 805. p.817; 2013, №12, article 896; 2015, №3. p.215.*
10. *The Rules of Goods Sale through Ordering and out of Trade or Office Rooms from 19.04.2007, №103 // http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE14448.html.*
11. *Time Ya. Distance Trade. – M., 2012. – 384 pp.*
12. *Shelihov V.V., Gromova O.O. Distance Trade in Russia: History, Development, Statistics. – M., 2011. – 195 pp.*